

Sv. Primožu ni najti v koru nikakega sledu, v zgornji cerkvi tudi v ladji ne, sta v veliki cerkvi poslikani podolžni steni čez $\frac{3}{4}$ dolžine. Čez drugo in tretje polje, takoj od vzhoda (na severni strani pri zahodni steni se razširja velika, pompozna slika, ki predočuje prihod sv. treh kraljev z bogatim spremstvom pred sv. Družino in poklanjanje pred nebeškim Novorojenčkom. Ob spodnjem robu slike se bere umetnikovo ime: Elias Wolf anno 1593, kar svedoči za postanek slike v naši renesančni dobi. Vendar ni gotsko slikano le okrogličje vrh slike pod šilastim lokom, ampak v predstavi prizora samega je še obilo gotskega naziranja in utesnitve, pa tudi še vsa gotska naivnost. Očitno je podal tu umetnik svoje vtise od enakih sodobnih izprevodov z dodatkom stvari, ki naj bi za označenje biblijskega kroja pričale za „Jutrovo deželo“.

Slika na četrtem polju naprej proti prižnici, brezdvomno istega umetnika kot prva, vsebuje nekaj mistike, ker zveza Kristusa s prizori ozadja slike ni tako jasna nego Marije kot zaščitnice in pribežališča v nadlogah. Tu so namreč predstavljeni prizori z v daljavo se manjšajočim merilom (s perspektivsko globočino) brez posebne ločitve, kakor bi se godilo vse v isti krajini: zgoraj potegne Bog Oče meč iz nožnice, spodaj na desni kleči Kristus s trnjevo krono na glavi in z ranami, na levi ščiti Marija s plaščem množico; rob plašča dviga na levi vojvoda, na desni angel, pod plaščem so knezi, gospe, škof i. dr. V ozadju mro ljudje na prostem, goved pada na polju — kuga in morda lakota — roparji pobijajo potnike na cesti, oboroženi jahači dirjajo za begunci, tatovi lezejo po lestvi skozi okna v cerkev; ljudje beže iz hiše, čije streha je v ognju. Zanimivo je, kako je razvrstil slikar ljudstvo — misera contribuens plebs — na polje nadlog, dostojanstvenike pa pod Marijin plašč, to pa gotovo ne zavedno in celo ne namenoma, temveč po navnem, nezavednem sprejemu iz učinkov njegovih sodobnih razmer. Na južni steni so ločeni prizori v posamezne slike, razvrstene v dve vrsti druga nad drugo, katere pa veže vsebina, izvzemši dve: sv. Aleš pase ovčice, sv. Aleš leži pod stopnicami. Druge predstavljajo Marijino rojstvo, Marijo pri hišnem opravilu, t. j. sedečo pri kolovratu poleg stavev, sv. Janeza Krstnika, Marijino zaroko, rojstvo Jezusovo, Marijo in sv. Ano; Marijino daritev (dva goloba v tempeljnu, sv. Joahima, Marijo in sv. Joahima, oznanjenje Marijino, Marijino obiskovanje, Jezusovo

obrezanje v tempeljnu. — Te slike so iz druge roke in starejše kakor prve, strokovno pa manj svobodne in večje konvencionalnosti. Na obojih (Fensterlaibung) okno so slikane svetnice, po dve v vsakem oknu, po vsem obrazovanju iz roke zopet drugega, tretjega umetnika, ki se sicer ne krije, toda približuje načinu prvega. Vse te slike je zadela pred približno 50 leti nesreča. Prenovili so takrat strešje. Ko je bila cerkev brez krova, se je vlila velika ploha in voda je tekla skozi svod po stenah. Slike pa niso bile delane na svež, temveč na suh omet in barvila vezana z lepom (limom). Za rdečo barvo se je rabil in prideval drugim tudi minium, tvarina, ki se rada veže s kisikom (oksiduje) in izpremeni v tej sestavini svojo kričečo, rumenordečo barvo v črnkasto rjavo in odločno

SV. PRIMOŽA ZGORNJA CERKEV

črno. Za tako premenitev ni treba baš vode, zadostuje tudi vlažnost. Cerkev je sicer suha, od obiskovalcev ni dobivala znatne vlažnosti, toda zid je moral biti od plohe tako premočen, da se dalje časa ni presušil in minium je povsod temeljito oksidiral. Odtod množina večjih in manjših črnih lis, dobro znatnih tudi na podobah po fotografijah, ki tako kvarijo vse slike. — Na južni steni je nekdo skušal izmiti partijo slike, ker so se mu pa lise le razmazavale in mešale z drugimi barvami, je svoj poizkus kmalu opustil k sreči za sliko. Ker ni zdravila proti premembi omenjenega barvila, je edino, da ostanejo slike kakršne so, t. j. ne dotekniti se jih. Dobro se spominjam, da pred dvajsetimi leti, ko sem bil prvič pri Sv. Primožu, ni bilo toliko in tako velikih črnih lis kakor preteklo leto. Vendar je upati, da je oksidiranje konec.